

6.2. Результати фінансово-економічного співробітництва України і Китаю у період 2012–2015 рр.: здобутки та проблемні аспекти

Аналіз фінансово-економічного співробітництва між Україною та Китаєм у період 2012–2015 рр. свідчить про те, що стан економічного розвитку нашої країни протягом останніх років позначився на міжкраїнних стосунках негативно: за період з кінця червня 2012 р. по кінець червня 2015 р. товарообіг між двома країнами зменшився майже утричі – з 9,7 млрд дол. США до 3,3 млрд дол. США. Девальвація гривні майже втричі призвела до зниження імпорту китайських товарів, що значно зменшило обсяг негативного сальдо торговельного балансу між двома країнами, який в 2014 р. знизився на 48% порівняно з 2013 р. – з 5,2 млрд дол. США до 2,7 млрд дол. США. Однак варто відзначити, що навіть за таких умов Китай зберігає позитивне сальдо торгового балансу в торгівлі з Україною, тоді як Україна – негативне. Крім того, девальвація гривні не зумовила зростання обсягу експорту готової продукції з України в Китай. Обсяг українського експорту в Китай у 2014 р. залишився майже на тому ж рівні порівняно з

2013 р. і становив, відповідно, 2,7 та 2,8 млрд дол. США²⁰⁰. Це є свідченням абсолютної нееластичності та неконкурентоспроможності українських товарів, що експортуються в Китай. Український експорт має переважно сировинний характер, тоді як Китай продовжує експортувати в Україну готову продукцію.

У 2014 р. основними товарними групами експорту України в Китай були залізна руда, питома вага якої в загальній структурі експорту становила 60,1%, зернові – 13,8%, жири та олія – 13,6%, котли і машини – 4,1% та деревина – 3,7%. За 5 місяців 2015 р. структура українського експорту помітно змінилась. Так, на 152,2% зросла питома вага зернових, досягнувши 29,7%, на 62,5% збільшилася частка жирів та олії, досягнувши 22,1%. Водночас питома вага руди знизилась на 36,3% і становила 38,3%. Суттєвих змін у структурі українського імпорту з Китаю не відбулося. Частка імпорту котлів та машин у 2014 р. становила 14,7%, за 5 місяців 2015 р. вона залишилась на тому самому рівні. Частка електричних машин к 2014 р. становила 20,6%, а за 5 місяців 2015 р. – 19%. Імпорт взуття за відповідні періоди становив, відповідно, 4,95 та 4,6% у структурі імпорту, чорних металів, відповідно, 4,1–5,6%, засобів наземного транспорту – 3,8 та 3,1%, хімічних продуктів та сполук – 3,7 та 5,3%.

Зменшення обсягу експорту руди та хімічної продукції до Китаю, серед іншого, пояснюється тим, що протягом останніх років Китай зміг налагодити власний видобуток та виробництво відповідної продукції, що призвело до зниження попиту на українську продукцію. Надмірне виробництво сталі в Китаї вплинуло на збільшення китайського експорту руди: тільки за 8 місяців 2015 р. він зріс на 26%. Усього за рік експорт залізної руди з Китаю, за деякими оцінками, становитиме 105 млн т. А ще два роки тому він становив 61,4 млн т. Падіння попиту на руду у свою чергу призвело до зниження цін на цей вид продукції. Так, з початку 2014 р. котирування контрактів на залізну руду з вмістом заліза 62% знизилась на 62,4% – зі 140 дол. США за т до 52,7 дол. США станом на I кв. 2015 р. Суттєве зниження вартості руди призвело до зниження валютної виручки гірничорудних підприємств України, незважаючи на збільшення фізичних обсягів експорту на 7,7%.

Тривалий час китайський ринок металевої продукції був одним з основних для українських виробників. Проте за часи реформ Китай спромігся

²⁰⁰ Офіційний веб-сайт Державної статистичної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

налагодити власне виробництво металевої продукції і нині він значною мірою здатен задовольнити власні потреби за рахунок внутрішнього виробництва. Більше того, сьогодні Китай є одним з потужних експортерів металевої продукції на світові ринки. Враховуючи цей чинник, а також зниження попиту на світових ринках, що спричинено повільними темпами відновлення світової економіки після глобальної кризи (одним із драйверів цього процесу є уповільнення темпів економічного зростання в Китаї), світові ціни на металеву продукцію в найближчій перспективі навряд чи зростатимуть. Безперечно, це негативно впливатиме на виробництво металевої продукції в Україні, адже наша металургійна галузь зазнає суттєвих збитків від падіння світових цін на металеву продукцію.

Станом на 01.01.2015 р. обсяг прямих інвестицій з КНР в економіці України становив лише 24 млн дол. США. Найбільший обсяг китайських інвестицій вкладено в галузі промисловості – 30,5% (у т.ч. деревообробної промисловості – 20%); сільського господарства – 20%; транспорту – 15%; оптової та роздрібної торгівлі – 14%. У свою чергу обсяг інвестицій з України в Китай становить близько 2 млн дол. США²⁰¹.

За останні три роки Китай став найбільшим кредитором України. З 2012 р. Китай підписав з Україною чотири кредитні угоди загальним обсягом 6,7 млрд дол. США. Перша угода була підписана між ПАТ «Державною продовольчо-зерновою корпорацією України» (ДПЗКУ) та Експортно-імпортним банком Китаю і передбачала фінансування на суму 3 млрд дол. США. Друга угода була підписана між НАК «Нафтогаз України» та Державним банком розвитку Китаю із сумою планового фінансування 3,6 млрд дол. США. В рамках першої кредитної угоди станом на листопад 2015 р. ДПЗКУ використала 1,5 млрд дол. США на закупівлю зернових для китайської сторони.

Ще одна кредитна угода була підписана в 2012 р. між ВАТ «Лисичанськвугілля» та Державним банком розвитку Китаю обсягом 85 млн. дол. США. Планувалось, що ці кошти мають бути спрямовані на реконструкцію та модернізацію шахти ім. Мельника. На реалізацію проекту було використано 78,5 млн дол. США. Четверта кредитна угода була підписана між ДП «Дирекція з будівництва та управлінням проектом «Повітряний експрес», яке входило до складу Держінвестпроекту, та Експортно-імпортним банком Китаю у розмірі 372 млн дол. США. Кредит планувалось виділити двома траншами: перший – в обсязі 52 млн дол. США

²⁰¹Офіційний веб-сайт Державної статистичної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

– надійшов у 2013 р. і був спрямований на виконання проектних підготовчих робіт. Другий – на 320 млн дол. США – мав профінансувати будівельні роботи і закупівлю рухомого складу. Китайські кредити надаються на привабливих умовах: тривалий термін (15–20 років) під низьку відсоткову ставку (LIBOR+3%) з пільговим періодом сплати відсотків, як правило, – до 3 років.

Незважаючи на готовність китайської сторони розвивати співпрацю у сфері реалізації енергетичних та інфраструктурних проектів, позиція України залишається невизначеною та непослідовою. Саме тому більшість інфраструктурних проектів залишаються unreалізованими. До впровадження проектів із розвитку сільськогосподарської інфраструктури сторони так і не приступили.

*Аналіз фінансово-економічної співпраці України з Китаєм свідчить про те, що її основною формою залишається зовнішня торгівля товарами. При цьому Україна в основному є постачальником сировинної продукції та продовольчих товарів, тоді як Китай постачає в Україну переважно товари обробної промисловості. Рівень інвестиційної активності між країнами залишається низьким. Протягом останніх років Китай виявляє готовність брати участь у реалізації низки енергетичних та інфраструктурних проектів і надати значні обсяги кредитних ресурсів на реалізацію цих проектів. Однак **непослідовність і пасивність української сторони, а також неприйнятність окремих інструментів співпраці, що пропонуються КНР, є причиною низького рівня інвестиційного співробітництва між Україною і Китаєм. Недостатньою мірою використовується потенціал реалізації масштабних інвестиційних проектів у сфері енергетики та інфраструктури, сторони покладаються переважно на кредитні та торговельні важелі міждержавного співробітництва. Взаємне фінансово-економічне співробітництво стримується частою зміною кадрового складу державних органів в Україні, некомпетентністю державних службовців і нерозумінням стратегічних інтересів країни, небажанням брати на себе відповідальність і невмінням обстоювати інтереси власної країни при опрацюванні угод з китайськими партнерами.***

Важливим напрямом двосторонніх відносин України з КНР є **співпраця у галузі освіти, науки і техніки**. Головними інститутами реалізації такого співробітництва є Комісія зі співробітництва між Урядом України та Урядом

Вплив глобальних фінансів на валютно-фінансову систему України

КНР, яка створена у 2011 р., а також низка профільних підкомісій, у тому числі *Підкомісія з питань науково-технічного співробітництва*. Підкомісія створена на заміну Спільної українсько-китайської комісії з науково-технічного співробітництва, що проіснувала з 1997 по 2010 рр. та провела 8 засідань. За час існування попередньої Комісії спектр напрямів співробітництва був розширений, також було спільно профінансовано роботи в 98 науково-технічних проєктах у рамках відповідних дворічних програм співробітництва. Пріоритетними напрямами співробітництва у галузі науково-технічної співпраці визначено: енергоефективність, авіабудування, суднобудування, раціональне природокористування, розвиток аерокосмічних, інформаційних та комунікаційних технологій, а також підготовку і стажування аспірантів та молодих вчених.

У ході першого засідання підкомісії, яке відбулося у липні 2012 р. у Пекіні, було затверджено Програму науково-технічного співробітництва між Україною та КНР на 2013–2014 рр., що передбачало реалізацію низки конкретних проєктів між науково-дослідними та освітніми установами обох країн. Під час засідання було відзначено, що здобутками попередньої Програми (на 2011–2012 рр.) стали реєстрація 4 патентів, втілення у виробництво 11 наукових винаходів та публікація 17 профільних наукових досліджень.

У червні 2015 р. у м. Харбін (провінція Хейлунцзян) відбувся Перший українсько-китайський форум з науково-технічного співробітництва, організаторами якого стали Харбінський політехнічний інститут (ХПІ) спільно з Державною адміністрацією КНР з питань іноземних експертів та Китайською інженерною академією. Українським партнером виступила Академія технологічних наук України (АТНУ).

У жовтні 2015 р. делегація Інституту електрозварювання ім. Є.О.Патона НАН України відвідала Пекін, де у приміщенні Посольства України в КНР провела міжнародний семінар, присвячений розвитку співробітництва з китайськими партнерами. У рамках семінару була представлена нова стратегія міжнародної співпраці Інституту Патона, а також презентовані нові інноваційні розробки в галузі сучасних електронно-променевиx технологій.

Підкомісія з питань співробітництва в космічній галузі створена на заміну Українсько-китайської підкомісії у сфері дослідження і використання космічного простору в мирних цілях, яка проіснувала з 1997 по 2010 рр. та провела сім засідань. За цей період було виконано два спільні п'ятирічні

плани співробітництва (на 2001–2005 рр. та 2006–2010 рр.), а також прийнято третій План співробітництва в космічній галузі на 2011–2015 рр.

Перше засідання нової підкомісії відбулося у квітні 2011 р. у Києві, під час якого розглядався стан виконання Програми на 2011–2015 рр. Нова редакція програми була затверджена під час другого засідання підкомісії, яке відбулося у жовтні 2012 р. у Пекіні. Третє засідання підкомісії відбулося в Україні у 2015 р., на ньому було затверджено четверту Програму співробітництва в космічній галузі на 2016–2020 рр.

Для розвитку співробітництва в *освітній галузі* було створено відповідну *Підкомісію*, перше засідання якої відбулося у лютому 2012 р. у м. Санья (провінція Хайнань). Було затверджено План першочергових заходів з розвитку українсько-китайського співробітництва в галузі освіти на 2012–2014 рр., який сприяє реалізацію низки конкретних проектів динамізації взаємовигідної співпраці в галузі освіти та науки, зокрема вдосконалення договірно-правової бази, обмін інформацією та досвідом, а також всебічну підтримку вивчення української мови в КНР та китайської – в Україні.

Під час засідання підписано оновлену міжвідомчу Угоду про співробітництво в галузі освіти, відповідно до положень якої кількість державних стипендій, що надає одна сторона студентам іншої сторони, була збільшена у 4 рази починаючи з 2013 р.

Наразі в Україні створено п'ять Інститутів Конфуція, де вивчають китайську мову та культуру, – в Луганському національному університеті ім. Т.Шевченка (2007 р.), Київському національному університеті ім. Т.Шевченка та Харківському національному університеті ім. В.Каразіна (2008 р.), у Південноукраїнському національному педагогічному університеті ім. К.Ушинського (2012 р.), а також у Київському національному лінгвістичному університеті (2013 р.). Крім того, у Київській гімназії східних мов №1 створено клас Конфуція.

Підкомісія з питань співробітництва в галузі медицини розпочала діяльність у травні 2012 р. Під час першого засідання в Києві були розглянуті шляхи подальшого розвитку співпраці в галузі охорони здоров'я. Друге засідання підкомісії, яке відбулося в м. Гуанчжоу 19 листопада 2013 р., головним чином було присвячено питанням співпраці у галузі традиційної китайської медицини.

У рамках реалізації Меморандуму про взаєморозуміння та співробітництво між МОЗ України та Державною адміністрацією традиційної китайської медицини, який було підписано 5 грудня 2013 р., планувалося

запрошення в Україну фахівців з традиційної китайської медицини для читання лекцій у вищих медичних навчальних закладах, а також створення в Україні лікувально-діагностичного Центру традиційної китайської медицини. З метою налагодження співпраці між Україною та Китаєм у сфері боротьби з фальсифікацією ліків у 2012 р. було підписано Меморандум про взаєморозуміння між Державною службою України з лікарських засобів та Державною адміністрацією КНР з контролю продуктів харчування та лікарських засобів.

Між Україною та Китаєм реалізуються такі перспективні форми науково-технічної співпраці, як *українсько-китайські центри та технопарки*: у м. Цзінань (провінція Шаньдун), у м. Харбін (провінція Хейлунцзян) та у м. Шанхай. Перший Українсько-китайський парк високотехнологічного співробітництва було відкрито у м. Цзінань у листопаді 2002 р. Основною метою діяльності цієї структури є формування ефективного механізму для налагодження взаємовигідного трансферу високих технологій, спільної розробки науково-технічних проектів та їх впровадження у виробництво; створення спільних підприємств з реалізації наукомісткої та високотехнологічної продукції.

У січні 2003 р. у м. Харбін (провінція Хейлунцзян) було відкрито українсько-китайський Центр зварювання і споріднених технологій, Угоду про його створення було підписано між Інститутом електрозварювання ім. Є.Патона НАН України й Харбінським інститутом зварювання. У лютому 2011 р. у м. Шанхай відкрито новий Українсько-китайський технопарк, який займається співпрацею у галузі морських наук і технологій, біомедицини, нових матеріалів, аерокосмонавтики, нових джерел енергії та ін.

У червні 2011 р. було підписано Меморандум про взаєморозуміння між Державним агентством з питань науки, інновацій та інформатизації України і Міністерством науки і техніки Китайської Народної Республіки щодо надання підтримки у створенні українсько-китайського інституту зварювання ім. Є.Патона. Згідно з Меморандумом сторони мали надавати підтримку Інституту електрозварювання та Промисловому науково-дослідному Інституту провінції Гуандун КНР у створенні зазначеного Інституту зварювання, одним із напрямів якого є застосування технологій зварювання у медицині.

У листопаді 2012 р. у м. Чженьцзян (провінція Цзяньсу) відкрито українсько-китайський Центр з трансферу технологій суднобудування та океанічного проектування, створений на базі Університету науки і

технологій провінції Цзянсу спільно з Національним університетом кораблебудування ім. Адмірала Макарова (м. Миколаїв).

У березні 2014 р. у Тяньцзіньському університеті іноземних мов створено Шевченківський центр українсько-китайських культурних зв'язків. У квітні 2014 р. у Далянському університеті іноземних мов (провінція Ляонін) у рамках Угоди з Київським національним лінгвістичним університетом засновано Центр вивчення України ім. Т.Г.Шевченка. У жовтні 2015 р. у Шанхайському університеті іноземних мов створено Центр дослідження України, де китайські студенти розпочали вивчення української мови та літератури.

У 2014–2015 рр. активізувалося обговорення питання створення центрів дослідження України в китайських університетах. Так, Шевченківський центр українсько-китайських культурних зв'язків було засновано у Тяньцзіньському університеті іноземних мов (березень 2014 р.), а Центр дослідження України ім. Тараса Шевченка – у Далянському університеті іноземних мов (квітень 2015 р. та жовтень 2015 р.). У жовтні 2014 р. між Національним технічним університетом України «Київський політехнічний інститут» та Університетом м. Хуейчжоу було підписано Договір про створення в КНР спільного вищого навчального закладу.

Агропромислова сфера

Протягом останніх років між Україною та КНР налагодилися перспективні взаємозв'язки в агропромисловій сфері. На сьогодні Україна з Китаєм уклали значну кількість контрактів на постачання зернових, м'яса та м'ясопродукції на китайський ринок. Для цього китайська сторона провела ряд заходів щодо сертифікації української агропродукції. У 2015 р. Китай уклав з Україною додаткові контракти на постачання 600 тис. т зернових. За словами міністра аграрної політики і продовольства України, у 2015 р. за китайським контрактом було відвантажено понад півмільйона тонн зернових та ще додатково 600 тис. т до законтракованих обсягів.

У 2014 р. Україна, незважаючи на численні труднощі, війну та економічну кризу, виконала взяті перед китайською стороною зобов'язання й поставила в КНР 1,6 млн т кукурудзи. Нагадаємо, що в 2012 р. це зобов'язання було дано в обмін на масивний кредит від Китаю на розвиток АПК, який отримала Державна продовольчо-зернова корпорація (ДПЗКУ). Згідно з офіційними даними митниці Китаю, у січні 2015 р. Україна стала найбільшим експортером кукурудзи, поставивши 470,047 т за місяць, випередивши США, що посідають перше місце в загальносвітовому

експорті. Загалом в 2015 р. Україна поставила в Китай 3,13 млн т кукурудзи. Гарні результати співпраці в агропромисловій сфері КНР з Україною пов'язані насамперед із тим, що Китай у 2015 р. на 33% збільшив витрати на створення запасів зерна, харчових масел та інших видів сировини. У результаті на ці цілі було спрямовано 154,6 млрд юанів (24,7 млрд дол. США). Згідно з даними аналітиків «Oil World», у квітні 2015 р. Китай збільшив імпорт соняшникової олії до 81 тис. т, що значно перевищує показник за аналогічний місяць роком раніше (35 тис. т).

За підсумками 2016 р. Китай імпортував з України на 30,9% менше кукурудзи порівняно з 2015 р. – у обсязі 2,68 млн т. Це зумовлено гарними результатами врожаю кукурудзи в Китаї в 2015 р., а також наявністю власних потужних запасів кукурудзи на кінець 2015 р.

Очевидно, що Китай залишається найбільшим ринком експорту української кукурудзи за кордон.

Китай – густонаселена країна, можливості якої з нарощування власного виробництва кукурудзи практично вичерпані. Водночас споживання цієї культури постійно зростає, що рік від року збільшує її імпорнтний потенціал і змушує китайських імпортерів шукати для себе дедалі нових постачальників. Через виснаження власних запасів і зростання цін на внутрішньому ринку Китай, який посідає друге місце у світі за обсягом споживання кукурудзи, вийшов із пропозицією про підготовку ще ряду великих угод з Україною. За повідомленнями одного з покупців, у той час як ціна на місцеву кукурудзу, яку продають в одному з основних портів Китаю Шеньчжень, становить 400 дол. США за 1 т, вартість на українську продукцію на період квітень–травень закріпилася на рівні 240 дол. США.

На збільшення поставок українських зернових до Китаю вплинуло зниження інтересу китайських покупців до американської кукурудзи через вимоги американських постачальників покласти витрати з можливих ризиків, пов'язаних з імпортом генетично модифікованої продукції, на замовників, тобто на китайську сторону. На запитання, чому китайські компанії-покупці не замовили кукурудзу із США, чії ціни є більш конкурентними, торговий менеджер з Державного торговельного дому відповів про неприйнятність для китайської сторони зміни умов договору.

Водночас, попри сприятливу ситуацію для збільшення експорту української агропродукції на китайський ринок, існують ризики щодо виконання контрактних зобов'язань. Нагадаємо, що в 2014 р. контракт між Державною продовольчо-зерною корпорацією України та китайською

корпорацією був на межі зриву. За словами тодішнього в.о. голови правління корпорації В.Томіленка, така ситуація була пов'язана з логістичними проблемами – необхідністю перевезти великі обсяги зерна в короткі терміни.

Після чого відбулися додаткові робочі зустрічі з Китайською національною корпорацією машинної промисловості та генеральних підрядів (ССЕС). Сторони обговорили можливості поглиблення стратегічної співпраці з китайськими партнерами та необхідності її успішної реалізації в майбутньому. ПАТ «ДПЗКУ» продовжує спрямовувати отримані від Експортно-імпортного банку Китаю кредитні кошти відповідно до їхнього цільового призначення. Зокрема, на закупівлю зернових культур в українських сільгоспвиробників з метою їх подальшого експорту китайській стороні – відповідно до Генерального договору про співпрацю у сфері сільського господарства між ССЕС та ПАТ «ДПЗКУ».

Оцінюючи ризики розвитку торговельного співробітництва між Україною і Китаєм в агропромисловій сфері, слід зазначити, що сьогодні Китай є другим у світі найбільшим виробником зернових після США, а внутрішній ринок зернових у Китаї перебуває під пильним наглядом держави (забезпечення країни необхідними запасами продовольства вважається стратегічним завданням забезпечення продовольчої безпеки країни). Стейкий попит на імпорт зернових у Китаї зумовлений значною кількістю населення та підвищенням рівня добробуту в умовах стрімкого економічного зростання країни. Крім того, тривалий час уряд Китаю реалізовував політику підтримки фермерів, які вирощують зернові (в тому числі й через встановлення завищених цін на зернові внутрішнього виробництва). В результаті ціни на зернові культури на внутрішньому ринку Китаю стали перевищувати ціни імпорту відповідних культур.

У таких умовах китайським компаніям – споживачам зернових було вигідніше імпортувати зернові з-за кордону. Протягом 2014–2015 рр. обсяг експорту українських зернових до Китаю значно зріс. Так, експорт кукурудзи за відповідний період зріс майже вдвічі – з 1,5 млн т до 3,85 млн т, експорт ячменю – з 179,1 тис. т до 318 тис. т. Однак у квітні 2016 р. китайський уряд проголосив політику «маркетизації» закупівлі зернових, що означає перехід на ринкові ціни при здійсненні закупівель. Політика підтримки цін на зернові діятиме тільки стосовно виробників пшениці та рису. Заява про відмову від державного регулювання і підтримки цін на зернові культури зумовила зниження ринкових цін на внутрішньому ринку, зокрема на кукурудзу.

Цінова привабливість на імпорт кукурудзи для китайських споживачів у таких умовах суттєво знизилась. За даними «International Grain Consulting», обсяг імпорту Китаєм кукурудзи в 2016 р. становив 3,17 млн т, що на 33% нижче, ніж у 2015 р. і майже вдвічі нижче, ніж у 2014 р. Очікується, що в 2017 р. обсяг імпорту Китаєм кукурудзи і надалі знижуватиметься і становитиме 1,5 млн т. Тенденція до скорочення попиту на імпортовану кукурудзу також вплине і на українських експортерів кукурудзи. Враховуючи останні тенденції на зерновому ринку Китаю, в майбутньому слід очікувати зниження попиту Китаю на українську кукурудзу.

Протягом останніх п'яти років експорт до Китаю української аграрної продукції зріс у 12 разів – із 85,7 млн дол. у 2012 році до 1,024 млрд дол. у 2016 році, а його частка в структурі аграрного експорту зросла з 0,5% до 6,7%. Найактивніше до Китаю поставляли українську соняшникову олію (24% у структурі українського аграрного експорту), пшеницю (18%), кукурудзу (17%) і соєві боби (6%). У 2016 році експорт соняшникової олії з України сягнув рекордної позначки у 4,8 млн т, перевищивши показник 2015 р. на 23%. Виручка від її продажу становила 3,7 млрд дол. США, що на 22,3% більше, ніж у попередній рік²⁰².

У 2016 р. Україна поставила до Китаю молочну сироватку на суму 2,1 млн дол., що становить 15% всього експорту вітчизняної молочної сироватки.

У 2016 році на ринок Китаю було відправлено першу пробну партію свіжої, а не замороженої української черешні обсягом 120 т. Китайські бізнесмени оцінили перший досвід закупівель свіжої черешні в Україні як позитивний і планують в сезоні 2017 р. збільшити їх обсяги.

Україна і Китай протягом 2017 р. можуть узгодити протокол ветеринарних вимог на експорт вітчизняної яловичини, після чого українські сільгоспвиробники зможуть розпочати поставки продукції на ринок Китаю вже в 2017 р.

Китай також розглядає можливість імпорту українського соняшникового шроту і сухого бурякового жому, а також інших товарів.

Тенденцію до збільшення обсягів постачання вітчизняної агропродукції до КНР пояснює голова Асоціації українсько-китайського співробітництва та колишній посол України в Китаї І.Литвин. За його словами, є певна залежність китайського державного резерву від продукції, яку виробляє

²⁰² Офіційний веб-сайт Державної статистичної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

українське сільське господарство, де воно стало лідером. У першу чергу – це соняшникова нерафінована олія. Цей товар входить до номенклатури товарів критичного імпорту КНР, і спеціальними рішеннями певні державні компанії зобов'язуються закуповувати його в Україні.

Така ситуація пояснює зацікавленість Китаю у вкладенні власних інвестицій в агропромисловий сектор України. У 2013 р. Державна продовольчо-зернова корпорація України й Сінцзянська виробничо-будівельна корпорація (Китай) підписали меморандум про співпрацю з підтримки пріоритетних проектів у сільському господарстві. Меморандумом передбачена сума китайських інвестицій в український агросектор на рівні понад 2,6 млрд дол. США. Ця сума є безпрецедентною для вітчизняного сільського господарства. Виконання інвестиційної програми із Сінцзянською виробничо-будівельною корпорацією дозволило б досягти таких цілей: створення нових робочих місць на аграрних підприємствах, забезпечення громадян високоякісними продуктами харчування, збільшення експортного потенціалу українського сільськогосподарського сектору.

Китай готовий вкладати значні ресурси і в модернізацію зернової логістики України. Про це неодноразово заявляв посол КНР в Україні Ч.Сіюнь.

Техніко-економічного сфера

КНР зацікавлена в налагодженні співробітництва з Україною в галузі ***машинобудування та виробництва літаків***. Саме пошук нових перспективних розробок для налагодження виробництва на власних промислових потужностях є чи не найпоширенішою практикою у рамках промислової політики КНР. Наразі китайська сторона вивчає можливість серійного виробництва нового українського транспортного Ан-178 вантажопідйомністю до 18 т розробки ДП «Антонов» (Київ) на потужностях у КНР. І це не випадково: ДП «Антонов» – провідний український розробник і виробник авіатехніки, визнаний світовий лідер у ніші транспортних літаків найширшого призначення. Підприємство співпрацює з 76 країнами світу. Плани співробітництва України та КНР за програмою Ан-178 закріплені протоколом про наміри, підписаним китайською «Beijing A-Star Aerospace Technology Co.» та ДП «Антонов» у рамках церемонії першого польоту Ан-178 у Києві. Документ, зокрема, передбачає закупівлю китайською компанією в Україні двох Ан-178 з подальшою організацією виробництва

зазначеної моделі літака в КНР. Умови перспективного співробітництва не розголошуються за бажанням китайського замовника.

Новий Ан-178, який створюється на заміну Ан-12, призначений для ефективного виконання всіх основних завдань транспортного літака, включаючи матеріально-технічне забезпечення, транспортування техніки, доставку обладнання. Значущою конкурентною відмінністю Ан-178 є можливість перевезення всієї лінійки вантажів, які пакуються, включаючи великогабаритні морські контейнери 1С. У виробничій кооперації за програмою Ан-178 задіяно близько 200 компаній з 14 країн. На сьогодні ДП «Антонов» просуває програму Ан-178 у тому числі в країнах Близького Сходу та Середньої Азії: інтерес до нового українського транспорту вже підтвердили ОАЕ та Азербайджан.

Зі свого боку КНР демонструє зацікавленість у налагодженні спільного виробництва авіаційних двигунів з Державним концерном «Укроборонпром». Як відомо, наразі китайська авіаційна компанія «AVIC» планує налагодити з українським держпідприємством «Івченко-Прогрес» спільне виробництво авіаційних двигунів. Про намір спільного виробництва заявив президент китайської авіакомпанії Л.Цзунмін під час міжнародної виставки сучасної авіаційної техніки «Airshow China-2014» у Китаї у 2014 р. Раніше в «Укроборонпромі» повідомляли, що китайська авіакомпанія «A-VIC» проявила зацікавленість у швидкому завершенні організації виробництва авіаційних двигунів AI-322 і AI-322ф на території Китаю.

На сьогодні українська сторона розглядає можливість виробництва китайських бойових літаків з українськими двигунами, які за планами мають надходити до ВПС України. Ідеться про китайські легкі штурмовики L-15 розробки компанії «Hongdu». Планується, що фюзеляжі штурмовика направлятимуться в Україну з Китаю й забезпечуватимуться різними системами українського виробництва. Цей літак є легким тренувально-бойовим штурмовиком, який комплектується авіадвигунами, що випускаються на українському підприємстві «Мотор-Січ», і спроможний розвивати надзвукову швидкість.

Така зацікавленість китайської сторони пояснюється тим, що у 2013 р. КНР уже мала успішний результат виробництва перших шести навчально-тренувальних літаків L-15 з українськими двигунами, які поставлялися виключно на експорт. Про це в рамках XV Міжнародної виставки «Aviation Expo/China-2013» повідомив генеральний менеджер Китайської корпорації з імпорту та експорту авіатехнологій («CATIC» – China National Aero and Technology Import and Export Corporation) М.Чжипін. Китай здійснює

підготовку поставок сучасних навчально-тренувальних літаків L-15 у деякі африканські країни. За словами керівника «СATIC», початок експорту навчально-тренувальних літаків третього покоління означає, що Китай офіційно вийшов на міжнародний ринок торгівлі найсучаснішими військовими товарами й може успішно змагатися із Заходом і Росією в цьому сегменті ринку. Контракт на поставки 12 літаків L-15 уже був підписаний 13 листопада 2012 р. Літак L-15 оснащений двигунами AI22K-25Ф українського виробництва, створеними запорізькими ВАТ «Мотор-Січ» і ДП «Івченко-Прогрес» за участі Харківської науково-виробничої корпорації «ФЕД».

27 січня 2015 р. з метою розвитку техніко-економічного співробітництва уряду України та КНР підписали відповідну угоду. КНР надасть близько 8 млн дол. США для реалізації українських проектів. Це дасть змогу залучити безоплатну допомогу уряду КНР у розмірі 50 млн китайських юанів (близько 8 млн дол. США) для реалізації пріоритетних проектів української сторони. Також кошти будуть спрямовані на підтримку охорони здоров'я, освіту й подолання наслідків надзвичайних ситуацій.

Фінансова сфера

З метою покращення техніко-економічного співробітництва Україна й Китай домовилися про взаємний обмін валютами – гривнею і юанем (своплінії на суму 2,4 млрд дол. США). Відповідні домовленості були досягнуті між Президентом України П.Порошенком і прем'єр-міністром Китаю Л.Кецяном під час зустрічі в Давосі.

Більше того, у травні 2015 р. Національний банк України та Народний банк Китаю підписали двосторонню угоду про валютний своп китайський юань/гривня на суму до 54 млрд грн і 15 млрд китайських юанів. Це відбулося під час XXXIII засідання Клубу голів центральних банків країн Центральної Азії, Чорноморського регіону та Балкан у м. Шанхай (КНР). Нова угода терміном на три роки набрала чинності з 23 червня 2015 р. Ця угода є надзвичайно важливою для країн як стратегічних партнерів і сприятиме розвитку торговельного та інвестиційного співробітництва між Україною і Китаєм. Кошти, отримані за угодою, можуть бути використані для фінансування торговельних операцій і прямих інвестицій між двома країнами. Практичне втілення домовленостей про валютний своп дає змогу зменшити тиск на валютний курс з боку імпортерів та допомагає в стабілізації вітчизняного грошово-кредитного ринку.

У 2015 р. між китайською та українською сторонами досягнуто домовленості про інвестування інфраструктурних проектів з будівництва житла. Відповідний меморандум підписали в Києві уповноважений глави Мінрегіону України та уповноважений дочірньої компанії Китайської державної міжнародної трастово-інвестиційної корпорації «СІТІС Construction Co. Ltd». У Мінрегіоні повідомляють, що кредит надається під мінімальні відсотки, терміном на 15 років, з правом пролонгації. У планах – виділення Україні кредиту в розмірі 15 млрд дол. США у сфері будівництва. У міністерстві додали, що в Україні буде реалізовано пілотний проект інвестиційною вартістю до 1 млрд дол. США. Компанія «СІТІС» розглядатиметься як генеральний підрядник – замовник з реалізації проектів. Наразі Мінрегіон займається підготовкою відповідних проектів. Меморандум передбачає розвиток державної житлової політики, будівництво доступного житла, формування фонду соціального житла, розгортання молодіжного житлового будівництва, кредитування індивідуальних сільських забудовників, реалізацію інфраструктурних проектів.

У свою чергу Державна іпотечна установа України та профільна фінансова установа КНР уклали меморандум про спільну реалізацію в Україні державної програми, яка дасть змогу громадянам отримати житло в оренду з подальшим правом викупу під 3% річних у гривні.

Розвиток українсько-китайського співробітництва стає дедалі багатовекторнішим. Обидві сторони до налагодження більш продуктивної взаємодії підходять передусім з позиції забезпечення національних інтересів. КНР враховує реальні можливості та перспективи України в агропромисловій сфері й напрацювання в технічних галузях, таких як літакобудування. Для України на сьогодні Китай виступає як ринок просування своєї продукції, а також джерело залучення інвестицій в економіку. Привабливість цього напрямку зовнішньої політики Української держави визначається багатьма чинниками, серед яких не останнє місце посідає постійно зростаюча політична та економічна вага КНР у світі.

Енергетика

Упродовж 2012 р. між Україною та Китаєм було підписано кілька кредитних договорів щодо співпраці в транспортній, енергетичній галузях та розвитку інфраструктури. Більшість з цих проектів так і не була реалізована.

Генеральна кредитна угода між НАК «Нафтогаз України» та Державним банком розвитку КНР (ДБР КНР – China DevelopmentBank Corporation) була

Розділ 6. Зовнішньоекономічна і валютно-кредитна політика Китаю...

підписана 25 грудня 2012 р. Обсяг кредиту за Угодою становить 3,656 млрд дол. США. Кредитна угода також була підписана в 2012 р. між ВАТ «Лисичанськвугілля» та Державним банком розвитку Китаю обсягом 85 млн дол. США. Планувалось, що ці кошти мають бути спрямовані на реконструкцію та модернізацію шахти ім. Мельника. На реалізацію проекту було використано 78,5 млн дол. США. Кредитні кошти надавались для реалізації інвестиційних проектів.

На кошти кредиту між ДБР КНР та НАК «Нафтогаз України» планувалось реалізувати п'ять інвестиційних проектів, які мали на меті зменшення споживання імпортованого газу та збільшення видобутку газу в Україні. Чотири проекти було подано НАК «Нафтогаз України» до Міністерства економічного розвитку та торгівлі України для оцінки їх економічної ефективності та внесення до Державного реєстру. П'ятий проект передбачає встановлення індивідуальних теплових пунктів у багатоквартирних будинках. Інвестиційна пропозиція за ним розробляється Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України.

Певною мірою невикористання кредитних коштів пов'язане з окупацією східних територій України в Донецькому вугільному басейні, де планувалось будувати три із запланованих об'єктів. Водночас один із запланованих об'єктів мали будувати на заході України у Львівсько-Волинському вугільному басейні (він гальмується через бюрократичні процедури погодження інвестиційних проектів в Мінекономрозвитку, Міненерговугільпрому та Мінрегіонбуду).

Зима 2015–2016 рр. яскраво висвітлила проблеми країни із забезпеченням промисловості і населення електричною енергією. Попри всі запевнення Міненерговугільпрому, в зиму країна увійшла непідготовленою – вугільні склади теплоелектростанцій були напівпорожніми. Деякі електростанції зупиняли свою роботу, що могло призвести до трагічних наслідків – втрати балансу Єдиної енергетичної системи України. Були також проблеми із поставками коксівного вугілля на металургійні комбінати, адже шахти з таким вугіллям залишились в окупованій зоні Донбасу. Однак коксівне вугілля є у Львівсько-Волинському вугільному басейні, де були всі підстави для будівництва потужної шахти «Любельська» N1-2.

Розробкою ТЕО для будівництва шахти займались кілька міжнародних консультантів, зокрема: німецька компанія IMC-Montan Consulting, Польська гірничо-академія, SETCO (США) з численними вітчизняними та іноземними науково-дослідними інститутами.

До реалізації проекту також було залучено відому компанію-будівельника вугільних шахт «China Coal Mine Construction Corp» (CCMCGC), яка спільно з Хефейським проектним дослідним інститутом вугільної промисловості (КНР) завершила адаптацію ТЕО будівництва шахти до вимог китайських фінансових інститутів, які планують взяти участь у фінансуванні проекту.

Відповідно до отриманих даних проектна потужність шахти «Любельська» N1-2 становить: за рядовим вугіллям – 7,8 млн т на рік, за товарною продукцією – 6 млн. Проведено також геологічне вивчення ділянки «Любельська» N3 з апробованими запасами обсягом 133,3 млн. т. Реалізація проекту «Любельська» N1-2 дасть можливість створити 3 тис. робочих місць і до 7 тис. супутніх робочих місць. Працююча шахта забезпечить надходження до державного бюджету і до бюджетів Львівської області та Жовківського району в сумі понад 140 млн дол. США на рік у вигляді податку на прибуток і додатково понад 30 млн дол. США плати за користування надрами і надходжень до соціальних фондів.

Згідно з розрахунками Хефейського проектного дослідного інституту, що були здійсненні в 2014 р., загальний обсяг фінансування будівництва шахти «Любельська» N1-2 становитиме 1,081 млрд дол. США, термін будівництва – до 38 місяців, період окупності – 22 місяці від часу введення шахти в експлуатацію. Собівартість видобутку однієї тонни продукції – 28,7 дол. США. Однак чиновники Міністерства енергетики та вугільної промисловості вважають, що для остаточного рішення доцільно провести контрольне буріння із залученням незалежних експертів для підтвердження марочного складу вугілля.

Наведений аналіз стану проекту «Любельська» N1-2 дає підстави зробити висновок про те, що чиновники Міністерства енергетики та вугільної промисловості не довіряють висновкам провідних установ світового та національного рівнів і начебто збираються здійснювати незалежну оцінку та розвідувальні роботи з підтвердження промислових потужностей шахти. На сьогоднішній день реальних дій Міністерства енергетики та вугільної промисловості не відбувається. Доля проекту і надалі залишається невизначеною. Країна втрачає час та реальні можливості щодо вирішення енергетичної проблеми та проблеми зайнятості.

Наразі Державний банк розвитку КНР очікує від Міністерства економічного розвитку офіційного листа з переліком проектів, які українська сторона має намір профінансувати за рахунок кредитної лінії. У разі попереднього погодження банком цих проектів «Нафтогаз» зможе робити наступні кроки щодо підтвер-

дження державних гарантій за оновленим переліком проектів та подати до банку заявки на індивідуальні кредити щодо кожного з проектів.

Транспортна інфраструктура

У галузі розвитку транспортної інфраструктури була підписана кредитна угода між ДП «Дирекція з будівництва та управління проектом «Повітряний експрес» та Експортно-імпортним банком Китаю у розмірі 372 млн дол. США. Кредит планувалось виділити двома траншами, перший – в обсязі 52 млн дол. США – було виділено у 2013 р. і направлено на виконання проектних підготовчих робіт. Другий – на 320 млн дол. США – мав бути направлений на будівельні роботи і закупівлю рухомого складу.

З самого початку передбачалось, що кошти проекту будуть використані на створення швидкісних пасажирських перевезень між ст. «Київ-Пасажирський» і міжнародним аеропортом «Бориспіль» та розвиток інфраструктури міжнародного аеропорту «Бориспіль». Будівництво залізниці мало бути закінчене до відкриття Чемпіонату Європу з футболу в Києві Євро-2012. Однак своєчасно цей проект не було реалізовано. Згідно із заявою першого заступника Держінвестпроєкту К.Бондара під час робочої зустрічі з радником із торгово-економічних питань при Посольстві КНР Лю Цзюнем, проблему можна вважати вирішеною. Під час наради, що відбулась 12 листопада 2014 р., було прийнято рішення про будівництво тунелю в аеропорту «Бориспіль», позаяк наземне будівництво в підсумку могло би створити перешкоди для роботи аеронавігаційного обладнання аеропорту. В рамках кредиту було використано 52 млн дол. США на виконання проектних та підготовчих робіт. Решта коштів має бути використана на будівництво інфраструктурних об'єктів. У зв'язку з тим, що Держінвестпроєкт було ліквідовано, правонаступником проєкту є Міністерство інфраструктури України. Майбутнє цього кредиту також залишається невизначеним.

Отже, за результатами проведеного дослідження виявлено такі проблемні аспекти співпраці між двома сторонами:

- починаючи з 2013 р. між Китаєм і Україною триває зниження товарообороту, що є наслідком девальвації української валюти, водночас спостерігається збільшення частки Китаю в загальній структурі українського експорту; за період з 2012–2015 рр. український експорт до Китаю посилив свою сировинну спрямованість, але з певними змінами, зокрема, у структурі українського експорту зросла частка зернових та олії, а зменшилась частка експорту руди; це пояснюється тим, що протягом 2014–2015 рр. Китай налагодив власне виробництво продукції, яка традиційно становить основу

Вплив глобальних фінансів на валютно-фінансову систему України

українського експорту до країн світу: продукція чорної металургії (вона свого часу і забезпечувала лівову частку українського експорту до Китаю);

- українська сторона демонструє низьку активність щодо реалізації кредитних угод з Китаєм стосовно низки проектів в енергетичній, транспортній та сільськогосподарській галузях; це зумовлюється як непослідовністю та недостатнім рівнем кваліфікації державних службовців в Україні (залучених до опрацювання відповідних рішень), так і висуненням китайською стороною в деяких випадках необґрунтованих вимог щодо гарантування державою ризиків комерційних проектів та їх реалізації під патронатом держави; водночас у багатьох випадках китайські інвестиції та кредити є важливими і створюють умови для збільшення українського експорту, розвитку інфраструктури та зміцнення енергетичної бази країни;

- український уряд демонструє пасивність щодо запропонованої участі України в реалізації програм «Економічний пояс Шовкового шляху» та «Морський шовковий шлях XXI ст.»;

- впродовж тривалого періоду між країнами зберігається низький рівень інвестиційної активності;

- Україна та Китай сьогодні співпрацюють в агропромисловій, техніко-економічній та фінансовій сферах. Країни мають величезний потенціал щодо поглиблення співпраці, який пов'язаний з участю України у створенні єдиної системи інфраструктурних і торгових шляхів у Євразії, що має об'єднати східну та західну частини континенту і стати аналогом Великого шовкового шляху в XXI ст.

Враховуючи роль Китаю у сучасних світових процесах та глобальній економіці, уряд країни має більш уважно ставитись до ініціатив китайської сторони щодо розвитку співпраці, оскільки китайський ринок є одним із найбільших у світі та таким, що динамічно розвивається. Крім того, Китай сьогодні є одним з найбільших у світі інвесторів, що також є важливим для економіки України.